

בס"ד חשוון תשפ"ב 10.21

חוזר מפמ"ר תנ"ך על-יסודי (י - י"ב) למידה הוראה והערכה תשפ"ב כולל התייחסות למתווה היבחנות בית ספרית

מפקחים, מנהלי בתי ספר, אולפנות והשיבות,
רכזי המקצוע ומורי התנ"ך
שלום רב!

תשפ"ב נפתחה כשנה נוספת בעידן הקורונה ומשרד החינוך בחר להמשיך במתכונת חירום מסוימת. גם השנה בוחרים בתי ספר באילו מקצועות הם מעוניינים להיבחן בהיבחנות בית ספרית ובאילו בחיצוניות. בנוסף, ובהתאם למדיניות המשרד, פורסם באתר חוזר על [שינוי חוקי מענה](#) בבגרות בתנ"ך במועדי חורף וקיץ תשפ"ב. היבחנות בית ספרית אמורה להוריד מן המתח הקיים באופן טבעי בהיבחנות חיצוניות. מורים מוזמנים לנסח שאלות בשפה המוכרת והמותאמת לתלמידיהם וכן לגוון בדרכי ההערכה כנדרש להלן. עם זאת נשוב ונדגיש שמשמעות ההיבחנות הבית ספרית אינה צמצום שעות הוראה, צמצום חומר הלימוד, או ביטול הערכה על כלל החומר המחוייב בהוראה.

בחוזר זה נשרטט קווים לדרכי הערכה והיבחנות המצופות מן המורים שבחרו בהערכה בית ספרית בתנ"ך. הנאמר בחוזר זה בכל הנוגע לדרכי ההוראה אמור הן לגבי כיתות בהן תתקיים היבחנות בית ספרית והן לגבי כיתות בהן תתקיים היבחנות חיצונית.

הוראה ולמידה

הוראת התנ"ך בכיתות התיכון אמורה להתבסס על שלושה שלבים

1. היכרות עם פשט הפסוקים ביחידה נתונה וזיהוי הנושא המרכזי בו עוסקת היחידה. לאחר היכרות עם נושא היחידה יש לעסוק בקשר של היחידה הנלמדת ליחידות הקודמות לה ולנסות לזהות רעיון גדול המצוי ביחידה.
2. העמקת הלימוד ביחידה בעזרת פרשנים.
3. חיבור הנושא לחיינו ולחיי התלמידים – תורת חיים.

התלמיד אמור לקחת חלק משמעותי ואקטיבי בתהליך הלמידה. המורה המתכונן לשיעור צריך לשאול את עצמו **מה יעשה התלמיד בשיעור** ולבנות את השיעור כך שהתלמיד יעסוק במגוון פעילויות במהלך השיעור (ולא רק בהקשבה פסיבית). יש לשים לב כי העובדה שהמורה שואל מפעם לפעם שאלה, אינה מפעילה בדרך כלל את רוב הכיתה. באופן עקרוני אנו מציעים שההוראה ב תתבסס על שלושה שלבים: הקנייה (מרחוק - בזום או בסרטון מצולם לתלמידים), משימה פרטנית, בזוגות, בקבוצות שהתלמידים מבצעים במשותף בכיתה (מרחוק - בחדרים בזום או במנותק מהזום), ובהצגת תוצרים שתכלול גם משוב שייעשה בדרכים שונות.

אנו ממליצים למורים לרכוש התמצאות במספר דרכים להפעלת התלמידים ולחזור על השימוש בהם. מפעם לפעם ניתן לגוון אך צריך לזכור שגם התלמידים צריכים ללמוד להשתמש בכלים ולהרגיש בטוחים בשימוש בהם, כך שאין שום חסרון בשימוש חוזר באותם כלים. הדבר נכון בהוראה מרחוק ובהוראה מקרוב.

הצורך ללמד מרחוק בשנה החולפת גרם למורים רבים להתנסות בכלי הוראה מגוונים ולהתרענן בדרך הוראתם. צורך זה גם גרם במידה רבה לפיתוח וביסוס למידה עצמאית וללמידה שיתופית של התלמידים. השנה חזרנו

לכתות, ובעז"ה אנו תקווה שמצב זה ימשך. אולם, עם זאת מומלץ שנטמיע בהוראה ממגוון דרכי ההוראה שהוכחו כיעילים ומקדמים בתקופת ההוראה מרחוק.

הערכה

כמדי שנה, אנו נדרשים להעריך את תלמידינו בציון סופי מסכם. בכיתות הניגשות **לבגרות בית ספרית** בתנ"ך חמ"ד בשנה"ל תשפ"ב, יש להעניק ציון בהערכה בית ספרית שיהיה שווה ערך לציונים החיצוניים בבחינת הבגרות במוסדות מקבילים. מורים המגישים לבגרות חיצונית צריכים לתת ציון מסכם לקראת בחינת הבגרות. להלן נתייחס לדרכים למתן ציון ביחידות החובה וביחידות ההגבר. בבואנו לתת ציון **בהערכה בית ספרית** עלינו לזכור כי הערכה זו מהווה אתגר והזדמנות. האתגר - הוא היכולת להמשיך לשמור על הרמה הנדרשת בלימוד תנ"ך, על הקניית מיומנויות עיון ובקיאיות ומעל הכל על חשיבות לימוד התנ"ך כמקצוע הנוגע בזהותנו כיהודים שומרי תורה ומצוות, גם כשאין בגרות חיצונית. כתמיד, יש לשאוף ליצירת חיבור בין התנ"ך ובין עולמו של התלמיד, ולסייע לו למצוא בו תשובות לשאלות המעסיקות אותו בבחינת תורת חיים. ההזדמנות - היא ליצור למידה מותאמת ומאתגרת לתלמידים ולבחון אותם על למידה זו. עמידה באתגר מחד, וניצול ההזדמנות מאידך, עשויים להוות את שיאו של תהליך הלמידה ויאפשרו לחוות שנת הלימודים של למידה משמעותית לנו ולתלמידינו.

א. עקרונות מנחים בהערכה ביחידות החובה

1. ההערכה, בדומה לבחינת הבגרות החיצונית, תתבצע על בסיס תוכנית הלימודים שהוגדרה בשנה זו.
2. הציון המסכם צריך לכלול אירועי הערכה שיאפשרו לתלמידים לתרגל וליישם מגוון מיומנויות ולעבד ידע מחדש. בנוסף יכלול הציון מבחן מסכם בהיקף החומר הנדרש בבגרות החיצונית.
3. מספר אירועי הערכה המצופים הם:

חמש יחידות לימוד

- הציון הסופי יכלול לפחות ארבעה אירועי הערכה במהלך השנה + מבחן מסכם
- ארבעת אירועי ההערכה - יקיפו לפחות 75% מחומר הלימוד
- לפחות אירוע הערכה אחד שאינו מבחן
- לפחות שני אירועי הערכה, מבין ארבעת אירועי הערכה, יהיו מבחנים הכוללים ידע ומיומנות

שלוש יחידות

- ציון סופי יכלול לפחות שלושה אירועי הערכה + מבחן מסכם
- שלושת אירועי ההערכה - יקיפו לפחות 70% מחומר הלימוד
- אירועי הערכה במהלך השנה יכללו לפחות מבחן אחד ולפחות אירוע הערכה אחד שאינו מבחן

מבחן מסכם: המבחן המסכם יהיה דומה בהרכבו למבחן הבגרות ויכלול שאלות של ידע ומיומנות כמו במבנה מבחן הבגרות.

4. במסגרת אירועי ההערכה, מומלץ לאפשר לתלמידים בחירה בין חלופות הערכה שונות ובכך להרחיב את האוטונומיה של הלומדים, ולאפשר להם למצות את כישוריהם.
5. משוב מעצב - מומלץ לספק לתלמידים משוב מתמשך על עבודתם המתמקד בהיבטים חיוביים של התקדמות מחד, ומציב יעדים שעל התלמיד להשיג על מנת להמשיך ולהתקדם מאידך.
6. יש להקפיד על הערכה מהימנה : עקומת הציונים הכיתתית/הבית ספרית צריכה לשקף את רמת התלמידים ידיעותיהם וכישוריהם ביחס לנדרש על פי תכנית הלימודים, וכפי שמשתקף במכלול ההישגים של תלמידים אלו.
7. יש להכין טבלת אקסל מסודרת של כל תלמידי הכיתה לפי סמל שאלון, ובו פירוט המבחנים משימות הערכה והמחוונים על פיהם ניתן הציון, וכן פירוט ציוני התלמידים. יש לשמור שלוש דוגמאות לכל אחת מן ההערכות - טובה בינונית וחלשה.
8. ניתן להגיש ציונים עד ליום לפני הבחינה החיצונית. בגרות חורף בתנ"ך תתקיים ביום חמישי ד' בשבט 6.1.22 בגרות קיץ תתקיים ביום חמישי ג' סיוון 2.6.22

ב. אירועי הערכה

המונח "אירוע הערכה" מתייחס למשימה המקיפה יחידת לימוד שלמה (מספר פרקים). אנו מציעים לגוון את אירועי ההערכה, ונציע כאן דוגמאות לאירועי הערכה :

- ✓ מבחן "קלאסי" : במידה והמבחן מתקיים בלמידה מרחוק, יש לתת את הדעת על סוגיית האמון.
- ✓ מבחן בעל-פה
- ✓ מבחן מצולם – התלמיד שולח קטע בו הוא מצלם את עצמו עונה על שאלות תוך שהוא מבסס את תשובתו על המקורות הרלבנטיים.
- ✓ מבחן בחומר פתוח (במבחן כזה יש לשאול שאלות הדורשות חשיבה ושימוש בידע, ולא להסתפק בשאלות ידע).
- ✓ כתיבת מאמר קצר (כעמוד) על הנושא הנלמד, המאמר משלב התייחסות לפשט ולפרשנות שנלמדה.
- ✓ קריאת מאמר על הנושא הנלמד, ניסוח הרעיון העולה מן המאמר וביסוסו בכתובים.
- ✓ תוצר חזותי (כגון כרזה, סרטון, מפת חשיבה) המביא לידי ביטוי את הנושא הנלמד. לתוצר מתלווה נספח המבסס אותו בכתובים.
- ✓ הרצאה על הנושא הנלמד, ההרצאה כוללת התייחסות לכתובים.

בבניית כל פריט הערכה צריך לקחת בחשבון את הסעיפים הבאים :

1. מה בא הפריט להעריך (ידע, מיומנויות, ערכים)
 2. מהו היקף ההערכה מבחינת יחידת הלימוד והזמן הנדרש להכנת הפריט
 3. מי מגיש את הפריט? (אישי או שיתופי)
 4. מי מעריך את הפריט : הערכת עמיתים, הערכה עצמית, הערכת מורה.
- לגבי כל אירועי ההערכה, יש להקפיד על בדיקה באמצעות מחוון מותאם לאירוע ההערכה.

ג. המלצה לחישוב הציון הסופי

עד 10% - 15%	נוכחות פעילה בשיעורים, עמידה במטלות	תלמידאות
40% - 50%	אירועי ערכה 3/4 אירועי הערכה (מבחנים, חלופות) ל 5/3 יח"ל בהתאמה	אירועי ערכה
40% - 50%	מבחן בהיקף התואם את בחינת הברגות.	מבחן מסכם

ד. יחידות ההגבר

חישוב הציון ביחידות ההגבר הוא באחריות המורה (עד 50% בחינה; עד 50%- הערכה חלופית; עד 10% תלמידאות). הציון ישקף את העשייה של התלמיד לאורך הלמידה. כל האמור לגבי הערכות חלופיות והערכה באמצעות מבחן לעיל תקף גם ליחידות ההגבר. לרשותכם הערכות חלופיות באתר ללמוד וללמד, מוזמנים לעיין ולאמץ על פי הבנתכם. **קישור**

ה. הצעה למתווה חישוב ציון שנתי כיתה י'

המתווה לחישוב הציון השנתי שהוצג לעיל תקף גם לגבי כיתות י'.
בכיתות י' ניתן במידת הצורך לחלק את המבחן המסכם לשניים, ולקיים מבחן מסכם בסיום ספר/יחידת לימוד גדולה (במדבר/שמואל+מלכים).

ו. התאמות ושינויים

יש לפרסם לתלמידים מראש את המתווה לחישוב הציון הסופי, ועם זאת ליידע אותם כי שקלול סופי של הציון יוכל להיעשות רק בסוף השנה, לאור הנסיבות שיווצרו לאורך השנה בכל כיתה.

ז. תהליך בקרה על הערכה וציון

המזכירות הפדגוגית תודיע על הליך הבקרה שיתבצע בשנה זו. לעת עתה כאמור בסעיף ב.7, מתבקשים המורים לבנות טבלת אקסל הכוללת את הציונים בהערכות השונות וכן לשמור את ההערכות שהתלמידים התבקשו לבצע, את המחווה שנכתב להן וכן לפחות שלוש דוגמאות של הערכות/מבחנים שבוצעו על ידי התלמידים (טובה בינונית וחלשה).

צוות מדריכי התנ"ך ואנשי עומדים לרשותכם להתייעצות חשיבה ולמידה משותפת.

איילת סיידלר,
מפמ"ר תנ"ך חמ"ד